

Posudek vedoucího na rigorózní práci Tomáše Jaroše „Vztah mezi Německem a Blízkým východem na přelomu 20. a 21. století“

Práce Tomáše Jaroše podává kvalitně zpracovaný přehled vývoje a dilemat německé zahraniční politiky vůči Blízkému východu od počátku 50. let do současnosti. Práce je rozdělena na dvě části. První probírá stručně základní milníky historie německé blízkovýchodní politiky tak, jak se utvářela pod taktovkou německých kancléřů a ministrů zahraničí. Druhá se zabývá výkladem dilemat této politiky v nedávné době a jejími možnými proměnami do budoucna.

První část líčí především peripetie a ambivalence německo-izraelských vztahů od smlouvy od odškodnění přijaté roku 1952 přes navázání diplomatických kontaktů roku 1965 až po (přechodnou) aktivizaci Německa v blízkovýchodním mírovém procesu za Joschky Fischera. Autor výstižně charakterizuje oscilaci mezi pěstováním zvláštního vztahu k Izraeli, plynoucího z kolektivní zodpovědnosti Německa na vyvraždění šesti miliónu evropských Židů, a pokusy o normalizaci německo-izraelských vztahů podle modelu vztahů k jiným státům světa a blízkovýchodního regionu.

V této souvislosti je nadhozeno téma paměti holocaustu a obecněji fenoménu antisemitismu jako východiska při formování, ospravedlňování i kritice německé i izraelské zahraniční politiky. Autor s poukazem na levicový antisionismus a antiimperialismus poukazuje k tomu, že se za kritikou Izraele za jeho výbojnou a osidlovací politiku může skrývat antisemitismus, a v případě některých Němců také jakási kompenzace vlastní historické zodpovědnosti za holocaust. Na straně druhé poukazuje i k tomu, že Izraelci se naučili německé a širší evropské viny za holocaust umně využívat při odrážení kritiky své politiky. Jsou-li tedy vina za holocaust a výjimečnost tohoto zločinu na jedné straně kompenzovány poukazy k porušování lidských práv Palestinců židovským státem, pak jsou na druhé straně tímto státem využívány k ospravedlňování této jeho politiky a k požadavku její tolerance mezinárodním společenstvím a Německem.

V druhé části hovoří Jaroš na několika místech o tom, že nejracionálnější pro Německo by bylo oprostít se od své historické zátěže a formulovat svou politiku vůči Izraeli pragmaticky jako politiku k jakémukoliv jinému státu. Zároveň však ukazuje na obtížnost takové proměny a nepravděpodobnost toho, že by jí bylo

Německo v dohledné době provést. V této situaci by podle autora bylo politicky nejlépe, kdyby Německo ze své „nouze“ učinilo „ctnost“ a využilo své zvláštní zodpovědnosti za bezpečnost a existenci Izraele k aktivnějšímu zprostředkovatelskému angažmá do blízkovýchodního mírového procesu ve směru, který naznačil Joschka Fischer. K tomu by ho předurčovalo to, že má ze strany Izraelců větší důvěru než jiné západoevropské státy (např. Francie), ale zároveň má také zvláštní zodpovědnost vůči Palestincům, neboť bez holocaustu a v širším smyslu bez evropského antisemitismu, na jehož temné tradice nacisté navázali, by stěží získal tak velkou podporu a úspěšně se završil sionistický projekt židovského státu v Palestině se vším tím, co způsobil právě arabským obyvatelům tohoto území.

Naznačené dilema mezi racionalizací a normalizací německo-blízkovýchodních vztahů a jejich podrobením morálně-historickým ohledům dostává systematickou podobu v autorově aplikaci realistického a moralistického pohledu na německou zahraniční politiku ve druhé části práce. Třetím pohledem je perspektiva role Německa v globálních mezinárodních vztazích a institucích a jeho vztah k jediné supervelmoci současného světa – Spojeným státům americkým. Autor naznačuje, že zvláštní vztah k Izraeli je (nejen na Blízkém východě) je pro Němce spjat se zvláštním vztahem k USA: i Joschka Fischer si (navzdory své kritice irácké intervence USA v březnu 2003) uvědomoval, že případná větší zprostředkovatelská role Německa (v rámci vztahů EU k Blízkému východu) se neobejde bez těsné a přátelské kooperace s Američany.

Tomáši Jarošovi se ve dvou částech jeho práce podařilo úspěšně spojit pozitivisticko-historický s politologicko-teoretickým přístupem. Napsal faktograficky plnohodnotnou a myšlenkově podnětnou práci, kterou navrhuji hodnotit přijmout obhajobě.

Prof. Pavel Barša